

Nə qədər Azərbaycan var, Heydər Əliyevin ideyaları yaşayacaq...

Ümummilli liderin həyat yolunun möhtəşəm salnaməsini vərəqləyərkən göz önünde Azərbaycan tarixinin çətin və şərəfli bir dövrünün dolğun mənzərəsi canlanır. Xalqımızın yetişdirdiyi bu dahi şəxsiyyətin bütün fəaliyyətinin Azərbaycanın inkişaf yolu ilə sıx vəhdət təşkil etdiyini bir daha aydın şəkildə görürük.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin vəfatından 16 il ötür. Zaman bizi o ağır gündən sürətlə uzaqlaşdırısa da, müasir Azərbaycan dövlətinin qurucusu ulu önder Heydər Əliyevin xalqımız qarşısındaki misilsiz xidmətləri yaddaşlara dərinlən hopmuş, hər bir azərbaycanının qəlbində silinməz iz qoyaraq tariximizin ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilmişdir. Heydər Əliyevin həyat yolunun möhtəşəm salnaməsini vərəqləyərkən göz önünde Azərbaycan tarixinin çətin və şərəfli bir dövrünün dolğun mənzərəsi canlanır. Xalqımızın yetişdirdiyi bu dahi şəxsiyyətin bütün fəaliyyətinin Azərbaycanın inkişaf yolu ilə sıx vəhdət təşkil etdiyini bir daha aydın şəkildə görürük.

Azərbaycanın görkəmli siyasi və dövlət xadimi Heydər Əliyev 1923-cü il mayın 10-da Naxçıvan şəhərində anadan olmuşdur. O, 1969-cu il iyulun 14-də Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi seçilmişdir. Bununla da Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyinin birinci dövrü başlanılmışdır. Neydər Əliyev ilk günlərdən respublikada xalq təsərrüfatına və mədəni quruculuğa rəhbərliyin əsaslı surətdə yaxşılaşdırılması, dövlət və əmək intizamının

Heydər Əliyevin respublikaya rəhbərlik etdiyi ilk dövrə (1969-1982-ci illər) elm, təhsil və mədəniyyətin inkişafı, xalqın tarixi yaddaşının özüne qaytarılması istiqamətində görülən işlər milli ruhun oyanmasına, azərbaycançılıq məfkuresinin zənginləşməsinə güclü təsir göstərmiş və gələcəkdə müstəqil dövlətçiliyin bərpası üçün əsaslı zəmin hazırlamışdır.

möhkəmləndirilməsi, kadrların məsuliyyətinin artırılması və korrupsiyaya qarşı mübarizənin yeni xəttini müəyyən etmişdir. Bu xətt sonrakı dövrde daha da tekniləşdirilmiş, respublikanın sosial-iqtisadi, ictimai-siyasi və mədəni həyatına menfi təsir göstərən meyllerin qarşısının alınması, sağlam mənəvi-psixoloji mühitin bərəyər olunması uğrunda fəaliyyət programına çevrilmişdir. Onun bilavasitə rəhbərliyi ile Azərbaycanın iqtisadi inkişaf konsepsiyası hazırlanmış, ənənəvi təsərrüfat sahələrinin səmərəliliyi bərpa edilmiş, yeni istehsal sahələrinin əsası qoyulmuşdur. Bu dövrə neft-kimya, maşınqayırma, energetika, metallurgiya, mədənçixarma və digər sahələr əhəmiyyətli dərəcədə inkişaf etməyə başlamış, 400-ə yaxın yeni sənaye obyekti yaradılmışdır. 1969-cu ilde sənaye müəssisələrinin sayı 735 idisə, 1982-ci ilde bu rəqəm 1048-ə çatmışdır.

Heydər Əliyev kənd təsərrüfatı istehsalının intensivləşdirilməsi, bu sahənin daha da ixtisaslaşdırılması, üzümçülük və şərabçılığın inkişaf etdirilmesi, emal müəssisələrinin, irriqasiya və meliorasiya obyektlərinin tikilmesini təmin edərək, o dövrde aqrar sektor-da məhsul istehsalını iki dəfədən çox artırmağa nail olmuşdu. Beleliklə, ölkənin sosial-iqtisadi həyatında sürətli tərəqqi baş vermiş, Azərbaycan geridə qalmış aqrar respublikadan özünü təmin edən qabaqcıl aqrar-sənaye respublikasına və mərkəzi büdcənin dönoruna çevrilmiş, SSRİ miqyasında ilk üçlüyə yüksəlmüşdi. Həmin illərdə respublikada buraxılan 350 adda sənaye və kənd təsərrüfatı məhsulu dönyanın 65 ölkəsinə ixrac edildi. O dövrde yaradılmış iqtisadi potensial müstəqilliyin ilk illərində Azərbaycan iqtisadiyyatının yenidən qurulması üçün baza rolu oynadı.

Heydər Əliyevin respublikaya rəhbərlik

etdiyi ilk dövrə (1969-1982-ci illər) elm, təhsil və mədəniyyətin inkişafı, xalqın tarixi yaddaşının özüne qaytarılması istiqamətində görülən işlər milli ruhun oyanmasına, azərbaycançılıq məfkuresinin zənginləşməsinə güclü təsir göstərmiş və gələcəkdə müstəqil dövlətçiliyin bərpası üçün əsaslı zəmin hazırlamışdır.

Heydər Əliyevin təşəbbüsü və iştirakı ilə Bakıda və keçmiş SSRİ-nin paytaxtı Moskvada Azərbaycanın tanınmış ədəbiyyat, incəsənət və elm xadimlərinin yubileyləri keçirilmiş, onların fəaliyyəti yüksək dövlət mükafatları və fəxri adlarla qiymətləndirilmiş, abidələri ucaldılmışdır. Həmin illərdə respublikanın ali və orta ixtisas tehsili şəbəkəsi genişləndirilmiş, SSRİ-nin 170 qabaqcıl ali məktəbine 3500 azərbaycanlı gənc göndərilmişdi. Heydər Əliyev azərbaycanlı hərbçi kadrların yetişdirilməsinə, respublikada herbi təhsilin inkişafına xüsusi diqqət ayırdı. O dövrə hazırlanmış yüksək ixtisaslı kadrlar sonralar müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurulması, möhkəmləndirilməsi və təhlükəsizliyinə öz töhfələrini vermişlər.

Heydər Əliyev Azərbaycan dilinin respublikanın dövlət dili olması ilə bağlı müdədəanın 1978-ci il Konstitusiyasına daxil edilməsinə nail olmuşdu. O, Azərbaycanın bütün bölgələrinin sosial-iqtisadi və mədəni inkişafına daim diqqət göstərirdi. Heydər Əliyevin məsələlərə kompleks və həssaslıqla yanaşması, habelə əcəvək idarəciliyi sayəsində respublikada sosial və milli-dini zəmində heç bir problem yaranmamış, sağlam ictimai-siyasi vəziyyət hökm sürmüştür.

Heydər Əliyev 1976-ci ilin mart ayında Sov. İKP MK Siyasi Bürosu üzvlüyüne naminə, 1982-ci ilin noyabrında isə Siyasi Büro üzvü seçilmiş, eyni zamanda, SSRİ Nazırılar Soveti sədrinin birinci müavini vəzifəsine tə-

cavuzu və işgali təhlükəsindən xilas etdi. Blokada şəraitində yaşayan muxtar respublikanın ağır iqtisadi-sosial problemlərini həll etmək üçün qoşu TürkİYE və İranla iqtisadi əlaqələr yaratdı. Naxçıvanı Türkiye ilə birleşdirən "Ümid körpüsü", İranla yük və sərnişin daşınmasını genişləndirən Şahəxtə-Poldəşt körpüsü inşa edildi və digər mülüm tədbirlər həyata keçirildi. Bu illərdə həm də Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə muxtar respublikanın Ali Məclisi onun adından "soviet" və "sosialist" sözələrinin çıxarılması, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin üçrəngli bayrağının Naxçıvan Muxtar Respublikasının dövlət bayrağı kimi təsdiq edilmişdir. 31 dekabrın Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü kimi təsis olunması haqqında qərarlar qəbul etdi.

Heydər Əliyev Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədri işləyərkən, eyni zamanda, Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin sədr müavini olmuş və Ali Sovetin sessiyalarında feal iştirak etmişdi. O, Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin birinci sessiyasındakı (1991-ci il, fevral) çıxışında Vətənin ağır dövründə hər kəsi vətəndaşlıq borcunu vicdanla yerinə yetirməye, müstəqillik uğrunda mübarizəyə qoşulmağa, dağılmadıqça olan Sovet İttifaqında, eləcə de Azərbaycanda mövcud ictimai-siyasi vəziyyəti obyektiv təhlil edərək, cəmiyyəti dərinlən düşündürən problemlərin, siyasi və iqtisadi böhranın, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllinə yardım göstərməyə çağırırdı. Heydər Əliyev Azərbaycan Ali Sovetinin 1991-ci il 7 mart tarixli sessiyasında Moskvadan müttəfiq respublikaları yeni ittifaq müqaviləsinə sürükləyen siyasetinə qarşı çıxır və deputatları respublika rəhbərliyinin anti-müstəqillik əhval-ruhiyyəsinə pisləməyə dəvet edirdi. Həmin dövrə SSRİ-nin saxlanması məqsədilə keçirilən referendum Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə Naxçıvanda boykot edildi, sovet qoşun hissələri muxtar respublikadan çıxarıldı, 20 Yanvar faciəsinə hüquqi-siyasi qıymet verildi. Sovet İttifaqının saxlanılması təblig edən Kommunist Partiyasının Naxçıvandakı bütün strukturları ləğv edildi, Azərbaycan Ali Sovetinin 1991-ci il sentyabrın 8-nə tətbiq etdiyi prezident seçkilerinin muxtar respublikanın ərazisində keçirilməsi dayanırdı.

Həmin dövrə ermeni millətçilərinin Azərbaycana qarşı ireli sürdürüyə əsəssiz ərazi iddiaları, SSRİ rəhbərliyinin Dağlıq Qarabağ Ermənistana birləşdirmə cəhdlerinin ağır nəticələri, 20 Yanvar faciəsi və ondan sonra Azərbaycanda baş verən ictimai-siyasi proseslər, respublikanın kommunist rəhbərliyinin mövqeyi və s. Heydər Əliyevin siyasi fəaliyyətinin başlıca vektorunu milli dö-

Heydər Əliyev Azərbaycan dilinin respublikanın dövlət dili olması ilə bağlı müdədəanın 1978-ci il Konstitusiyasına daxil edilməsinə nail olmuşdu. O, Azərbaycanın bütün bölgələrinin sosial-iqtisadi və mədəni inkişafına daim diqqət göstərirdi. Heydər Əliyevin məsələlərə kompleks və həssaslıqla yanaşması, habelə əcəvək idarəciliyi sayəsində respublikada sosial və milli-dini zəmində heç bir problem yaranmamış, sağlam ictimai-siyasi vəziyyət hökm sürmüştür.

min ilde Azərbaycan Ali Sovetinə deputat seçilmişdi. Bununla da yenidən ölkənin ictimai-siyasi həyatında yaxından iştirak etməye başlayan Heydər Əliyev 1992-ci ilin noyabrında Yeni Azərbaycan Partiyasının Naxçıvan şəhərində keçirilmiş təsis konfransında təşkilatın sədri seçilmişdi.

Heydər Əliyevin siyasi fəaliyyətinin Naxçıvan dövrü, xüsusilə onun Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin sədr vəzifəsində çalıştığı illər (1991-1993) muxtar respublikanın siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni inkişafının çətin mərhələsi idi. Heydər Əliyev, ilk növbədə, Naxçıvanı Ermənistandan silahlı tə-

lətçilik ideyasının əsas məqsədine - müstəqil demokratik dövlət uğrunda mübarizəyə istiqamətləndirmişdi.

Hakimiyət dairələrinin xəyanətkar və səriştəsiz idarəciliyi nəticəsində 1993-cü ilin may-iyun aylarında ölkədə siyasi böhran son həddə çatdı, respublika vətəndaş mührəbəsi və müstəqilliyin itirilməsi təhlükəsi ilə üzüze qaldı. Belə şəraitde xalqın təkidi ilə Heydər Əliyev 1993-cü il iyulun 15-də Azərbaycan Ali Sovetinin sədri seçildi. Beleliklə, onun Azərbaycana rəhbərliyinin ikinci dövrü başladı.

Davamı sehifə 5-də

Nə qədər Azərbaycan var, Heydər Əliyevin ideyaları yaşayacaq...

Ümummilli liderin həyat yolunun möhtəşəm salnaməsini vərəqləyərkən göz önünde
Azərbaycan tarixinin çətin və şərəfli bir dövrünün dolğun mənzərəsi canlanır

Heydər Əliyevin Azərbaycan rəhbərliyinə qayıdışı ilə ölkənin ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi, mədəni həyatında, xarici əlaqələrində dönüş yarandı, beynəlxalq norma və prinsiplərə uyğun olaraq müstəqil dövlət quruculuğu prosesi başlandı. Bəzi daxili və xarici qüvvələr tərəfindən hazırlanmış 1994-cü il oktyabr və 1995-ci il mart dövlət çevrilişi planlarının, habelə şəxsən Heydər Əliyevə sui-qəsd və terror cəhdələrinin qarşısı qətiyyətlə alındı, silahlı yolla hakimiyyətə gəlmək iddialarına son qoyuldu, Azərbaycan dövlətçiliyinin ifası prosesi davandırıldı, ölkədə möhkəm ictimai-siyasi sabitlik bərqərar edildi.

Əvvəli sahifə 4-də

Heydər Əliyevin möhkəm iradəsi, idarəcilik məhareti və qətiyyətli siyasi mövqeyi sayesində Azərbaycan dövlətçiliyinin məhv edilməsi, vətəndaş müharibəsi və ölkənin parçalanması təhlükəsi aradan qalxdı. Həmin gün Azərbaycan tarixinə "Milli Qurtuluş Günü" kimi daxil oldu. 1993-cü il oktyabrin 3-də ümumxalq səsverməsi nəticəsində Heydər Əliyev Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçildi. Ümummilli Lider 1998-ci il oktyabrin 11-də xalqın yüksək siyasi fealiyyəti şəraitində keçirilən növbəti prezent seçkilərində da böyük səs çıxlığı ilə (76,1 faiz) möhtəşəm qələbə qazandı.

Heydər Əliyevin Azərbaycan rəhbərliyinə qayıdışı ilə ölkənin ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi, mədəni həyatında, xarici əlaqələrində dönüş yarandı, beynəlxalq norma və prinsiplərə uyğun olaraq müstəqil dövlət quruculuğu prosesi başlandı. Bəzi daxili və xarici qüvvələr tərəfindən hazırlanmış 1994-cü il oktyabr və 1995-ci il mart dövlət çevrilişi planlarının, habelə şəxsən Heydər Əliyevə sui-qəsd və terror cəhdələrinin qarşısı qətiyyətlə alındı, silahlı yolla hakimiyyətə gəlmək iddialarına son qoyuldu, Azərbaycan dövlətçiliyinin ifası prosesi davandırıldı, ölkədə möhkəm ictimai-siyasi sabitlik bərqərar edildi.

Heydər Əliyevin tarixi naiyyətlərindən biri de Azərbaycan dövləti və xalqı qarışında duran strateji vəzifəni - bir ictimai-iqtisadi sistemdən digərinə, yeni, iflası uğramış sosializmdən bazar iqtisadiyyatı normalarına və çıxmülkiyyətçiliyə əsaslanan sisteme keçidi təmin etməsidir. Xüsusi mülkiyyətə geniş meydən açılması, senaye və xidmət müssəsələrinin özəlləşdirilməsi, aqrar islahatlar, torpağın əvəzsiz olaraq kəndlilərə verilməsi və digər fundamental transformasiya proseslərini reallaşdırmaq kimi çətin vəzifələrin həlli Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır.

Heydər Əliyevin yeritdiyi yeni neft strategiyası nəticəsində Azərbaycanın karbohidrogen ehtiyatlarının dünyadan en qabaqcıl neft şirkətləri ilə birlikdə hasil olunması və xarici bazarlara neqli məqsədile 1994-cü il sentyabrin 20-də Bakıda Gülüstan sarayında Xəzərin Azərbaycan sektorundakı "Azer", "Çıraq" yataqlarının və "Günəşli" yatağının dərinlikdə yerləşən hissəsinin birgə işlənilməsi haqqında müqavilə imzalandı. "Ösrin müqaviləsi" bağlandıqdan az sonra Xəzərin digər karbohidrogen yataqlarının işlənilməsi ilə əlaqədar 30-dan çox saziş imzalandı ki, bu da Azərbaycana böyük həcmde xarici sermayənin qoyuluşuna imkan yaratdı. İlk beynəlxalq neft müqaviləsi ərcəvəsində Bakı-Novorossiysk boru kəməri əsaslı təmir və bərpa olundu, Bakı-Supsa boru kəməri inşa edildi. Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin tikiləsi haqqında saziş imzalanıb və onun təməli qoyuldu.

Heydər Əliyev Ermənistanın təcavüzü nəticəsində Azərbaycanın ərazi bütövlüyü nün pozulması, torpaqlarının 20 faizindən çoxunun işğali, 1 milyondan çox yerli sakinin didərgin salınaraq çadırlarda yaşaması və digər dövlət əhəmiyyətli məsələlər barədə həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasası, yaranmış problemlərin həlli sahəsində

Heydər Əliyevin fəaliyyəti nəticəsində Azərbaycan öz geosiyasi, geoİqtisadi və mənəvi-mədəni potensialından səmərəli istifadə edərək Şərqli Qərb arasında etibarlı körpü yaratmağa çalışır və bununla da ölkənin gələcək dinamik inkişaf üçün əlverişli imkanlar açılırdı. Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə tarixi Böyük İpək Yolunun bərpasına yönəlmüş beynəlxalq programın həyata keçirilməsində Azərbaycan aparıcı rol oynamışdır. 1998-ci ilin sentyabrında 32 ölkənin və 14 beynəlxalq təşkilatın yüksək səviyyəli rəhbər şəxslərinin iştirakı ilə Bakıda İpək Yolu konfransı keçirilmiş, layihənin icraçı katiblərinin Azərbaycanın paytaxtında yerləşməsi haqqında qərar qəbul edilmişdir.

Heydər Əliyev demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğu sahəsində ardıcıl siyaset yerdərək, ölkədə insan hüquq və azadlıqlarının başlıca prinsiplərinin bərqərar olması üçün əsaslı zəmin yaratmışdır. 1995-ci ilin noyabrında ümumxalq səsverməsi yolu ilə demokratik dəyərlərin özündə eks etdirən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının qəbul edilməsi, 1995-ci və 2000-ci illərdə çıxarılılıq əsasında parlament seçkilərinin keçirilməsi, Konstitusiya Məhkəməsinin təskili, ölüm cəzasının leğv olunması, mətbuatda senzurunun aradan qaldırılması, yerli özünüdərəetmə orqanlarının bələdiyyələrin yaradılması kimi köklü islahatlar məhz Heydər Əliyevin siyasi iradəsi və məqsədönlü fəaliyyəti sayesində mümkün olmuşdur.

Heydər Əliyevin "İnsan hüquq və azadlıqlarının temin edilməsi haqqında" 1998-ci il 22 fevral tarixli Fərmanı insan hüquq və

Azərbaycan diasporunun formallaşması və təşkilətlanması üçün ardıcıl və səmərəli tədbirlər görürdü. Heydər Əliyevin təşəbbüsü və bilavasitə rəhbərliyi ilə 2001-ci noyabrın 9-10-da Bakıda dünya azərbaycanlılarının ilk tarixi qurultayı keçirildi, Azərbaycan diasporunun fəaliyyətinin canlandırılması və gücləndirilməsi sahəsində çox mühüm qərarlar qəbul edildi.

Heydər Əliyevin Azərbaycanda Latin əlifbasına keçilməsi, dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi, Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dili gününə təsis edilməsi haqqında 2001-ci ilde imzaladığı fərمانlar, milli-mənəvi dəyərlərin qorunub saxlanması çağırışı ilə Azərbaycan xalqına müraciətləri və bir sıra digər sahələrdə coşqun fəaliyyəti milli-mədəni inkişafda və mənəvi birliyin möhkəmlənməsində böyük rol oynamışdır.

Heydər Əliyev Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tarixinin dərindən öyrənilməsi və fəaliyyətinin obyektiv qiymətləndirilməsi məsələsinə xüsusi diqqət göstərirdi. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 80 və 85 illik yubileyi ölkədə geniş qeyd olundu, Bakı şəhərində Xalq Cümhuriyyətinə abidə ucaldılması haqqında qərar qəbul edildi.

Heydər Əliyev siyasi fəaliyyətinin bütün mərhələlərində, fərqli ictimai-siyasi, iqtisadi, mədəni və ideoloji şəraitdə xalqına və Azərbaycana sədaqətlə xidmət göstərmiş, istedadını, bilik və bacarığını milli dövlətçilik ideyasının gerçəkləşdirilməsinə sərf etmişdir.

Azərbaycan xalqı Heydər Əliyevin xidmətlərini daim minnətdarlıqla xatırlayır. Unudulmaz liderimiz Heydər Əliyevin miras

Heydər Əliyev siyasi fəaliyyətinin bütün mərhələlərində, fərqli ictimai-siyasi, iqtisadi, mədəni və ideoloji şəraitdə xalqına və Azərbaycana sədaqətlə xidmət göstərmiş, istedadını, bilik və bacarığını milli dövlətçilik ideyasının gerçəkləşdirilməsinə sərf etmişdir.

azadlıqlarının temin edilməsini dövlət siyaseti səviyyəsinə qaldırılmışdır. Azərbaycan 1996-ci ilin iyundan Avropa Şurasında "xüsusi qonaq" statusu almış, 2001-ci il yanvarın 25-də isə onun tamhüquqlu üzvü olmuşdur.

Heydər Əliyev dünyadan ayrı-ayrı ölkələrində məskunlaşmış azərbaycanlıların birləşdirənəkliyinin yaradılmasına xüsusi əhəmiyyət verirdi. O, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti kimi xarici dövlətlərin rəsmi səfərləri zamanı orada yaşayan azərbaycanlıların nümayəndəleri ilə görüşlər keçirir,

qoyduğu zəngin irs, Ölmez ideyalar bu gündə yaşayır və bizi inamlı gələcəyə aparır. Ulu Önderin özünün də dediyi kimi, nə qədər ki Azərbaycan var, o da olacaqdır. Əminliklə demək olar ki, hazırda Azərbaycanın taleyi etibarlı ellərdədir. Əlkəmiz Heydər Əliyev yolu ilə qətiyyətlə irəliləyir və Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə müasir inkişaf tariximizin yeni salnaməsi yaranır.

**Əli Həsənov
YAP Siyasi Şurasının üzvü,
professor**